

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования и науки Республики Бурятия
«Администрация муниципального образования «Кижингинский район» Республики Бурятия»
Муниципальное бюджетное образование учреждение МБОУ «Оротская СОШ»

СОГЛАСОВАНО
Заместитель директора
Галданова О.Р.
от 30.08.2024

УТВЕРЖДАЮ
Директор МБОУ «Оротская СОШ»
Затуев Ж.Б.
Приказ № 12 от 30.08.2024

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

По родному языку (бурятскому языку) для 8 класса

Тайлбари бшэг (Пояснительная записка)

Рабочая программа разработана в соответствии:

- Федеральный закон «Об образовании в Российской Федерации» от 29 декабря 2012 года N 273-ФЗ;
- Приказ МО и Н РФ №373 от 06.10.2009г. «Об утверждении и введении в действие Федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования» (в ред. Приказов Минобрнауки России от 26.11.2010 [№ 1241](#), от 22.09.2011 [№ 2357](#), от 18.12.2012 [№ 1060](#), от 29.12.2014 [№ 1643](#));
- Приказ МО и Н РФ №1897 от 17.12.2009г. «Об утверждении и введении в действие Федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования»;
- Приказа МО и Н РФ №1578 от 31.12.2015г. «Об утверждении и введении в действие Федерального государственного образовательного стандарта среднего общего образования»;
- Приказ Министерства образования и науки РФ от 1 февраля 2012 г. N 74 «О внесении изменений в федеральный базисный учебный план и примерные учебные планы для образовательных учреждений Российской Федерации, реализующих программы общего образования, утвержденные»);
- Приказ МО и РФ от 31.12.2015г. №1576, 1577 « О внесении изменений в Федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования, утвержденный приказом МО и Н РФ №373 от 06.10.2009г.»;
- Приказ МО и Н РФ №15 от 26.01.2017 г. с изменениями от 5.06.2017 №629 «Федеральный перечень учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования»;
- Образовательная программа начального общего образования, реализующая ФГОС МБОУ «Оротская СОШ»
- Уставом МБОУ «Оротская СОШ»

В соответствии с учебным планом МБОУ «Оротская СОШ имени » на изучение бурятского языка в 8 классе отводится 102 часа.

Гадна Буряад Республикын Ёуралсалай болон эрдэм ухаанай яаманай дурадхаһан 5-9 классуудай буряад хэлээр жэшээтэ программа (2022 он) дээрэ үндэһэлэгдэжэ, авторнууд: Б.Д.Цырендоржиева, Б.Б.Будаин, Ц.С. Жанчипова; 8 классай Буряад хэлэн -С.Г.Ошоров,Ж.Ц.Жамбуев 2016 он, буряад хэлэн методическа дурадхалууд (авторнууд:С.Г.Ошоров,Ж.Ц.Жамбуева, 2018он) түшэглэн бэшэгдээ.

8 класста буряад хэлэнэй үүргы саашань улам дээшэлүүлхэдээ, хурагшадта эрдэм болбосоролой үндэһэ хуури гүнзэгыгөөр үгэхэ, тэдэниие практика дээрэ хэрэглэхэ дадал ба шадабариенё улам үргэдхэхэ зорилго табигдана.

8 класста буряад хэлэ заалгын гол зорилгонууд: холбуулал үзэхэдөө олон янзын холбоо үгэнүүдые хэлэлгэдээ хэрэглэхэ шадабаритай болгохо.Мэдүүлэл гарахадаа удхын сохилто ба үгэнүүдэй хуури байра хэрэглэжэ , мэдүүлэлэй шухала үгэ илгаруулан хэлэжэ хургалга.

Юрын ба орёо мэдүүлэлнүүд тухай найса ойлгуулха шухала. Нэмэлтэ, элирхэйлэгшын орондо таараха синонимууды хэрэглэлгэ, түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүды зүб аялгатайгаар хэлэжэ хургалга шухала.

Мүн баһа 8 класста дахуулалнуудтай мэдүүлэлнүүдтэ анхаралаа хандуулан шудалха.

Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгын хэшээлнүүдтэ хурагшадай Аман ба бэшэмэл хэлэ хүгжөөлгэдэ ехэ ажал ябуулха хэрэгтэй. Ариг сэбэр сахилга, бэсын тамир тухай сэдэбүүдтэ бодомжолгын зүйлнүүдтэйгээр аман ба бэшэмэл зохёолго бэшүүлхэ шухала. Гадна багахан конспект бэшэжэ хургаха шухала.

**Буряад хэлэ 8 –хи класста үзэхэдөө, хурагшад хайшаашье тэгшэ, юрэнхылэгдэһэн шадабаринуудтай (универсальные учебные действия -УУД) болохо ёһотой: (Личностные, метапредметные и предметные результаты освоения)
(Планируемые результаты изучения учебного предмета)**

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные УУД):

- өөрынгөө сэдхэлэй байдал түрэл хэлэн дээрээ хэлэхэ
- оршон тойронхи байгаалиин, тийхэдэ хажуудахи хүнүүдэйнгээ байдал ойлгохо, тэдээндэ өөрынгөө хандаса, хүнүүды дэмжэһэнээ, тэдээндэ туһалһанаа түрэл хэлэн дээрэ харуулха
- хэлэээ баян, тодо, уран , сэбэр болгохоёо оролдохо;
- түрэл орондоо, байгаалидаа дуратай байһанаа, уг гарбалайнгаа утаһа мэдэһэнээ харуулжа шадаха;
- уншаха, харилсаха дуратай байха;
- бэшэхэ шадабаритай байха, шагнажа абаад бэшэхэ, зохёон бэшэхэ;
- сэдхэлэйнгээ байдал тухай, тийхэдэ үзэһэн юумэнүүд тухайгаа зохёон бэшэхэ;
- түрэл хэлэээ шудалха эрмэлзэлтэй байха;
- өөрынгөө хэһэн ажал сэгнэжэ шадаха.

Бэээ гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД)

- өөрөө хэшээлэй темэ хэлэхэ;
- багшатай сугтаа хуралсалай проблемнжэ асуудал яажа шийдхэхэ тухайгаа -хөөрэлдэн, тусхай түсэб табиha;
- хэһэн ажалтай түсэбтэй, алгоритмын ёһотой тааруулха, зэргэсүүлхэ, ажалаа шалгаха, сэгнэхэ, зүб болгохо;
- өөрынгөө, хурагшадай ажал тусхай критеринүүдээр шалгаха, хэр зэргэ шадабаритай болообиб гэжэ элирүүлжэ хураха, критеринүүды зохёохо.

Оршон тойроние шудалха шадабари (познавательные УУД)

- тестээр дамжуулагдаһан мэдээсэлнүүдэй янза ойлгохо: юн тухай хэлэгдэнэб, гол удхань, идейн ямар бэ?
- олон ондоо янзын уншалга хэрэглэхэ;
- ондо ондоо түхэлтэй текстүүд сооһоо (текст, схемэ, хүсэнэг, зураг) сооһоо өөртөө мэдээсэл олохо;
- анализ, синтез хэхэ;
- шалтаан хойшолон хоёрой хоорондохолбоо харуулха;

-бодомжолхо.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- Хэлэлгын зорилгоооо дулдыдуулан өөрынгөө ханал бодол аман ба бэшэгэй хэлэн дээрэ харуулха
- хэлэхэ харилсаха зорилгооо үндэһэлэн, монолог, диалог хэрэглэжэ шадаха;
- өөрынгөө ханал бодол, ханамжа хэлэжэ, баталжа шадаха;
- хүнэй хэлэһые шагнаха, ойлгохо, тиин өөрынгыи ханал бодол хубилгахаяа бэлэн байха;
- ажаябуулга эмхидхэхэдээ, хөөрэлдэжэ, хоорондоо хэлсэжэ, нэгэ ханал бодолдо ерэхэ, асуудалнуудыи табиха.

Буряд хэлээр шадабари (предметные результаты)

8 класс дүүргэжэ байхадаа, һурагшад иимэ шадабаринуудтай ба дадалтай болоһон байха:

Синтаксическа шүүлбэри хэхэ (холбоо үгэнүүдэй шухала болон юрын гэшүүдтэй, сэхэ хэлэлгэтэй мэдүүлэлнүүдтэ). Нэгэ түрэл гэшүүдтэй, хандалгатай, оролто үгэнүүдтэй мэдүүлэлнүүдыи зохёохо. Тиихэдээ синтаксическа синонимуудыи таараха газартань хэрэглэхэ. Юрын ба орёо мэдүүлэл тухай ойлгосотой болохо. Нэрэ ба үйлэ холбуулалнуудай гол ба дулдыданги үгэнүүдыи гаргадаг хэлэлгын хубинуудыи зүбөөр олохо, сүлөө ба тогтомол холбуулалнуудыи илгаруулха; мэдүүлэл сохи үгэнүүдэй холбоо зүбөөр илгаруулха; нэгэ бүридэлтэ ба хоёр бүридэлтэ мэдүүлэлнүүдыи илгаруулжа шадаха; нэгэ түрэл гэшүүдтэй, хандалгатай, оролто үгэнүүдтэй, тусгаарлагдаһан гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүдыи үгүүлжэ, зохёожо шадаха ёһотой.

Байгуулга ба гол удха (Содержание учебного предмета)

Буряд хэлэнэй юрэнхы мэдээн (1 час)

Фонетикэ. Лексикэ. Морфологи –(10 час)

Синтаксис тухай юрэнхы мэдээн –(6 час)

Холбуулал (10 час)

Холбоо үгэнүүд, тэдэнэй илгарал.

Холбоо үгэнүүдыи хэлэлгэдээ зүбөөр хэрэглэжэ һуралга. Олон янзын (синонимичнэ) холбоо үгэнүүдыи хэлэлгэдээ хэрэглэхэ шадабаритай болголго.

Мэдүүлэлнүүд (8 час)

Олон янзын (юрэ хээрэһэн, асууһан, идхаһан, шангадхаһан) мэдүүлэлнүүд.

Тэдэнэй илгаанууд ба сэглэлтын тэмдэгүүд.

Удхын сохилто.

Удхын сохилто ба үгэнүүдэй һуури байра хэрэглэжэ, мэдүүлэлэй шухала үгэ илгаруулан хэлэжэ һуралга.

Юрын мэдүүлэл (8 час)

Юрын ба орёо мэдүүлэл тухай ойлгосо. Мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй холбоо. Мэдүүлэлэй гэшүүд.Юрын мэдүүлэлнүүдэй илгарал. Дутуу мэдүүлэл.

Мэдүүлэлэй гэшүүд (4час)

Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд (6 час)

Нэрлүүлэгшэ, тэрэнэй гаралга. Нэрлүүлэгшые заагша.

Хэлэгшэ, тэрэнэй гаралга. Нэрэ хэлэгшэ ба глагол хэлэгшэ. Хэлэгшын холболто. Нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоёрой хоорондо зурлаа табилга.

Нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоёрые холбоһон үгын үгы байхадань, тэрэниие зүбсёр хэлэлгэ, уншалга.

Мэдүүлэлэй юрын гэшүүд (8час)

Элирхэйлэгшэ, тэрэнэй гаралга. Хабсаргалта, тэрэнэй илгарал.

Нэмэлтэ. Сэхэ ба косвенно нэмэлтэ.

Ушарлагша, тэрэнэй илгарал. Мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй байра.

Юрын гэшүүдые хэлэлгэдээ зүбсёр хэрэглэжэ һуралга. Нэмэлтэ, элирхэйлэгшын орондо таараха синонимуудые хэрэглэлгэ.

Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд (6 час)

Нэгэ түрэл гэшүүдэй илгаанууд.

Холбоһон, зүрилдүүлһэн, илгаһан союзуудаар холболдоһон нэгэ түрэл гэшүүд.

Дуунай аялгаар холболдоһон нэгэ түрэл гэшүүд.

Хэдэн зэргэлээ нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүд.

Нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэл доторхи хамтадхаһан үгэнүүд. Хамтадхаһан үгэнүүдтэй нэгэ түрэл гэшүүдэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

Нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүдые нугалбаритайгаар хэлэжэ һуралга. Эдэ мэдүүлэлнүүдтэ сэглэлтын тэмдэгүүдые зүбсёр табиха шадабаритай болголго.

Мэдүүлэлэй тододхоһон гэшүүд (5час)

Тусгаарлалга тухай ойлгосо. Тусгаарлагдаһан гэшүүдые дуунайнгаа аялгаар илгалга.

Хабсаргалта тусгаарлалга, тэрэнэй сэглэлтын тэмдэг.

Мэдүүлэлэй гэшүүдые, тодо болгоһон үгэнүүдые тусгаарлалга.

Тусгаарлалгын сэглэлтын тэмдэгүүд.

Тусгаарлалгатай, хабсаргалтатай мэдүүлэлнүүдые нугалбаритайгаар хэлэжэ, уншажа һуралга.

Тусгаарлагдах гэгшүүдтэй мэдүүлэлнүүдые зүбээр үгүүлхэ шадабаритай болгохо. Иимэ мэдүүлэлнүүдые алдуугүйгээр бэшэхэ дадалтай болгохо.

Мэдүүлэлэй гэгшүүд болодоггүй үгэнүүд (6 час)

Оролто үгэнүүдтэй мэдүүлэлнүүд, оролто мэдүүлэлнүүд.

Оролто үгэнүүдые ба оролто мэдүүлэлнүүдые дуунайнгаа аялгаар илгалга.

Оролто үгэнүүдэй сэглэлтын тэмдэгүүд, оролто мэдүүлэлнүүдые заятой, зурлаа, хаалтаар илгалга. Хандалга тухай үзэһыень дабталга.

Мэдүүлэл дотор хандалгын һуури. Хандалгые дуунайнгаа аялгаар илгалга ба хандалгын сэглэлтын тэмдэгүүд.

Хэлэһэн һанал бодолдоо хандалгаяа оролто үгэнүүдэй туһаар гарган харуулжа шадалга.

Хандалгатай, оролто үгэнүүдтэй, междометинүүдтэй мэдүүлэлнүүдые зүб нугалбаритайгаар хэлэхэ шадабаритай бололго. Эдэ мэдүүлэлнүүдтэ сэглэлтын тэмдэгүүдые табиха шадалтай болголго.

Дахуулал (7час)

Юрын ба бээе дааһан причастна болон деепричастна обородуудтай мэдүүлэлнүүд. Тэдэнэй аялга нугалбари ба сэглэлтын тэмдэгүүд.

Дабталга (7 час)

Юрэ хеерэһэн ба асууһан мэдүүлэлнүүдэй илгаанууд. Тэдэнэй олон янза байһаниинь.

Олон янзын союзуудаар холболдоһон нэгэ түрэл гэгшүүд.

Нэгэ түрэл гэгшүүдтэй мэдүүлэлнүүдэй аялга нугалбари.

Хандалгатай мэдүүлэлнүүдые дуунайнгаа аялгаар илгалта, тэдэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

Тусгаарлалгатай мэдүүлэлнүүдые дабталга.

Холбоо хэлэлгэ хүгжүүлгэ (10 час)

Бүхэли зохёолой гү, али тэрэнэй али нэгэ бүлэгэинь удхада дүтэрхыгээр, синтаксисэйнгээ талаар бүри сложно (дэлгэрэнгы простой мэдүүлэлнүүдтэй) текстнүүдые удхадань дүтэрхыгээр хеерэлгэ ба изложени бэшэлгэ.

Бүхэли зохёолой гү, али тэрэнэй али нэгэ удха тухай еерынгее һанал бодомжо харуулангаа, хуряангыгаар аман хеерэлгэ ба изложени бэшэлгэ.

Уншаһан зохёолой удхада табигдаһан асуудалнуудта элдэб цитата, баримтатай дэлгэрэнгы харюунуудые бэшэлгэ.

Урид зохёоһон түсэбэй ёһоор литературна геройнуудта (ганса геройдо гү, али зэргэсүүлһэн) характеристикэ бэшэлгэ (жэшээн: Хэшэгтэдэ, Мэргэндэ г. м.). “Мэргэн” комеди ба “Энхэ-Булад баатар” драмын геройнуудта аман үгээр гү, али бэшэмэлээр характеристикэ үгэлгэ. Кинофильмын, спектаклийн ба уран зохёолой ямар нэгэн герой тухай (һурагшадай һайхашааһан герой тухай) зохёолго бэшэлгэ.

Юрын байгуулгатай сложно мэдүүлэлнүүдһээ бүридэһэн хеерэн харуулһан расказуудые ородһоо буряад хэлэн дээрэ оршуулга.

Хотын гү, али тосхоной соёлой эмхи зургаанууд тухай темэдэ зураглан харуулгын зүйлнүүдтэйгээр аман ба бэшэмэл зохёолго бэшэлгэ.

Тайндэр гү, али нурагшадай амаралта тухай аман ба бэшэмэл хесрөөн (жэшээлхэдэ, “Тайндэрые гү, али каникулай үдэрнүүдые яжа үнгэргэебиб?”)

Ариг сэбэрые сахилга, физкультура, спорт тухай темэнүүдтэ бодомжолгын зүйлнүүдтэйгээр аман ба бэшэмэл зохёолго бэшэлгэ (жэшээлхэдэ, “Минии үдэрэй заршам”, “Санын спортдо юундэ дуратайбиб?”).

Ямар нэгэ үйлэдбэрийн объект зураглан бэшэлгэ (“Манай һургуулийн столярна мастерской” г. м.).

Литературын ном соохи статьягай удхые богонихоноор (конспект) бэшэлгэ. Уншаһан номдоо аннотаци бэшэлгэ. Газетэдэ статья бэшэлгэ.

Ямар нэгэн хүдэлмэрийн дүүргэлтэ тухай тоосоото харюу (отчет) бэшэлгэ.

Тематическа түсэб (Тематический план)

№ дуг	Хэшээлэй темэ	Үнгэргэгдэхэ саг	Эрдэм мэдэсэ шалгалга
1	Буряад хэлэнэй юрэнхы мэдээн	1ч	упражненинүүд ба даабаринууд
	Дабталга	10ч	упражненинүүд ба даабаринууд
7	Синтаксис тухай юрэнхы мэдээн	6ч	упражненинүүд ба даабаринууд
8	Холбуулал	10ч	упражненинүүд ба даабаринууд
11	Мэдүүлэл тухай ойлгосо	8ч	упражненинүүд ба даабаринууд
12	Юрын мэдүүлэлэй байгуулга	8ч	упражненинүүд ба даабаринууд
13	Мэдүүлэлэй гэшүүд	4ч	

14	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд	6ч	упражненинүүд ба даабаринууд
16	Мэдүүлэлэй юрын гэшүүд	8ч	упражненинүүд ба даабаринууд
18	Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд	6ч	упражненинүүд ба даабаринууд
21	Мэдүүлэлэй тододхоһон гэшүүд	5ч	диктант
23	Мэдүүлэлэй гэшүүд болодоггүй үгэнүүд	6ч	упражненинүүд ба даабаринууд
26	Дахуулал	2ч	диктант
27	Причастна дахуулалнууд	2ч	изложени
28	Деепричастна дахуулалнууд	3ч	упражненинүүд ба даабаринууд
31	Дабталга	7ч	даабаринууд
33	Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ	5ч	найруулга
34	Диктант	5ч	
	Дүн хамта	102ч	